УДК 792.82(477)“195/199”
DOI 10.32461/2226-2180.39.2021.238689

Цитування:
Горбатова Н. О., Єфанова С. О. Бальний танець в системі освіти: минуле і сучасність. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. 2021. Вип. 39.* С. 64-69.

Gorbatov N., Yefanova S. (2021). Ballroom dance in the education system: past and present. Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats′, 39, 64-69 [in Ukrainian].

Горбатова Надія Олександрівна,
кандидат історичних наук,доцент,
доцент кафедри сучасної бальної хореографії
Київського національного університету
культури і мистецтв
https://orcid.org/0000-0002-2704-464X
gorbatova@ukr.net

Єфанова Світлана Олександрівна,
викладач кафедри бальної хореографії
Київського національногоуніверситету
культури і мистецтв
https://orcid.org/0000-0001-8521-1314
svetlana.yasnaya@gmail.com

БАЛЬНИЙ ТАНЕЦЬ В СИСТЕМІ ОСВІТИ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Мета статті – виявити особливості бальної хореографічної освіти в динаміці історичного розвитку та охарактеризувати перспективні напрями оптимізації навчально-виховного процесу в контексті професійної підготовки майбутнього хореографа. **Методологія дослідження.** Застосовано метод теоретичного аналізу, що посприяв дослідженню опублікованих наукових джерел, присвячених проблематиці професійної хореографічної освіти та суміжним проблемам відповідно темі статті; метод системного аналізу для виявлення мети, завдання, змісту, обсягу та раціональних методів навчання бальної хореографії, а також оцінки ефективності підготовки спеціалістів галузі; методологічний аналіз провідних педагогічних напрямів викладання бального танцю в системі освіти та ін. **Наукова новизна.** Досліджено динаміку розвитку бальної хореографічної освіти в історичній ретроспективі та виявлено її особливості в контексті художньої культури XXI ст.; проаналізовано теоретико-практичні основи викладання бального танцю в контексті трансформаційних процесів педагогічної практики; розглянуто проблематику сприяння бальної хореографічної освіти в розвитку художньо-естетичної та культурної освіти в Україні; розглянуто критерії, що використовуються для об’єктивної академічної оцінки бальної хореографічної освіти в професійних навчальних закладах України на сучасному етапі; виявлено та охарактеризовано перспективні шляхи подальшого розвитку бального танцю як виконавського мистецтва та окремої академічної дисципліни. **Висновки**. Соціально-культурні зміни та перетворення в системі підготовки спеціалістів бальної хореографії вимагають оптимізації навчально-виховного процесу, зокрема в аспектах: орієнтації на практичні запити; ускладнення та розширення структури професійної підготовки тренерів, вчителів та балетмейстерів бального танцю; демократизації системи хореографічної освіти; інтегрування та адаптування провідних методів європейської освіти; посилення в межах системи хореографічної освіти структурної соціально-функціональної взаємодії. Дослідження виявило, що розвиток бального танцю в Україні на сучасному етапі вимагає створення та забезпечення відповідного рівня специфічної професійно орієнтованої системи освіти, основою якої стало б комплексне використання найкращих традиційних та інноваційних технологій в галузі педагогіки хореографічного мистецтва, розроблених українськими та зарубіжними теоретиками і практиками танцювальної освіти, як системоутворюючого елементу підготовки спеціалістів.

Ключові слова: бальний танець, хореографічна освіта, система освіти, інноваційні технології, європеїзація.

Gorbatov Nadiiya, *candidate of historical Sciences, associate Professor of modern ballroom choreographed Kyiv National University of Culture and Arts* ***Yefanova Svitlana,*** *teacher of the Ballroom Choreography Department at the Kiev National University of Culture and Arts*

Ballroom dance in the education system: past and present

The purpose of the article is to reveal the features of ballroom choreographic education in the dynamics of historical development and to characterize promising directions for optimizing the educational process in the context of the professional training of the future choreographer. **Methodology.** The method of theoretical analysis was applied, which contributed to the study of published scientific sources devoted to the problems of professional choreographic education and related problems in accordance with the topic of the article; the method of systems analysis to identify the goal, task, content, volume and rational methods of teaching ballroom choreography, as well as assess the effectiveness

©Горбатова Н. О., 2021
©Єфанова С. О., 2021

of training industry specialists; methodological analysis of the leading pedagogical directions of teaching ballroom dance in the education system, etc. **Scientific novelty.** The dynamics of the development of ballroom choreographic education in a historical retrospective is investigated and its features are revealed in the context of the artistic culture of the 20th century; analyzed the theoretical and practical foundations of teaching ballroom dance in the context of transformational processes of pedagogical practice; considered the problems of promoting ballroom choreographic education in the development of art, aesthetic and cultural education in Ukraine; the criteria used for an objective academic assessment of ballroom choreographic education in professional educational institutions of Ukraine at the present stage are considered; identified and characterized promising ways of further development of ballroom dance as a performing art and a separate academic discipline. **Conclusions.** Socio-cultural changes and transformations in the system of training ballroom choreography specialists require optimization of the educational process, in particular in the following aspects: orientation to practical requests; complication and expansion of the structure of professional training of coaches, teachers, and ballet masters of ballroom dance; democratization of the system of choreographic education; integration and adaptation of leading methods of European education; strengthening of structural social and functional interaction within the framework of the system of choreographic education. The study has shown that the development of ballroom dance in Ukraine at the present stage requires the creation and provision of an appropriate level of a specific professionally-oriented education system, the basis of which would be the integrated use of the best traditional and innovative technologies in the field of pedagogy of choreographic art, developed by Ukrainian and foreign theorists and practitioners of dance education. as a backbone element of training specialists.

Key words: ballroom dance, choreographic education, education system, innovative technologies, europeanization.

Актуальність теми дослідження. Не зважаючи на існування різноманітних напрямів естрадної, народної та сучасної хореографії, на початку XXI ст. бальний танець стає одним із найпопулярніших напрямів, що активно розвивається. Потреба суспільства в доступності навчання бальному танцю та розширенні освітніх меж, а також їх значущість для соціокультурної та освітньої галузі зумовлюють високі вимоги до рівня професійної підготовки спеціалістів бального танцю в сучасній українській системі освіти.

Неабияку актуальність представляє дослідження особливостей становлення та розвитку системи бальної хореографічної освіти. спадкоємності в системі напрацювань спеціальних знань, навичок та вмінь, що формують специфічну традицію. В умовах реформування української системи вищої освіти в цілому та галузі мистецтва зокрема, коли основні культурні цінності та ідеали переоцінюються та переосмислюються, нагальною стає потреба звернутися до історично сформованих педагогічних традицій бальної хореографічної освіти, що можуть бути збережені та адаптовані до нових умов української соціокультурної та мистецької реальності.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми освіти як основного соціального інституту, що регламентує життєвий шлях індивідів, визначає їх ціннісно-світоглядні установки та соціальні орієнтації на сучасному етапі опинилися в центрі уваги наукової спільноти. Різноманітні аспекти хореографічної освіти в Україні, зокрема специфіку розвитку хореографічної освіти в XX ст., головні вектори успішної фахової підготовки майбутнього хореографа, особливості розвитку бального танцю в Україні на прикладі регіональних шкіл, бальний танець в системі естетичного виховання та освіти досліджували Т. Благова «Хореографічна підготовка в системі театральної освіти України» [1], О. Мартиненко «Підготовка фахівця-хореографа в контексті розвитку сучасної освіти в Україні» [2], А. Підлипська «Регіональні школи бального танцю в Україні» [4], В. Сизоненко «Бальна хореографія як засіб саморозвитку особистості майбутнього вчителя хореографічного мистецтва» [5], Н. Терещенко «Бальний танець в системі освіти та естетичного виховання» [7], О. Шабаліна «Підготовка хореографічних кадрів у контексті переходу до системи відкритої освіти» [8] та ін. Проте, не зважаючи на значний інтерес серед вітчизняних науковців до означеного питання, складна і багатоаспектна проблематика бального танцю в системі освіти вимагає більш детального висвітлення з позицій сучасного гуманітарного знання.

Мета статті – виявити особливості бальної хореографічної освіти в динаміці історичного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Танець займає центральне місце в педагогічній теорії з часів давніх філософів Платона та Аристотеля, які вважали, що він сприяє формуванню естетичних, моральних та інтелектуальних цінностей, а також підвищенню фізичних здібностей та здоров'я. Платон, зокрема, стверджував, що танець тренує розум та душу розрізняти ті форми дій, почуттів та ідей, що здатні викликати благородність характеру та

витонченість розуму. Аристотель відносив танець до освітньої діяльності, що вважається самоціллю або цінністю. Провідні філософи – представники елліністичної та ренесансної емпіричної культури Люціан, Кастильоне та Дж. Лок – наголошували на важливості танцю як основного елементу розвитку освіченої людини.

Хореографічна освіта безперервно розвивалася в народній культурі, сприяючи формуванню образу людини та становленню особистості.

Точні та гуманітарні науки викладаються в початковій, середній та вищій освіті і оцінюються в межах об'єктивних основ та критеріїв. Проте зображальне мистецтво – хореографічне, театральне, образотворче, музичне та література також є частиною освітніх програм. Продукти цього зображального мистецтва, не зважаючи на те, зазвичай являють собою матеріал для естетичної насолоди, також підлягають об'єктивному оцінюванню.

Дослідники акцентують на важливості пам'ятати, що природа емоційного та інтелектуального навчання (реалізується засобами зображального мистецтва), формулює суть відмінностей між мистецтвами та науками [12, 101].

В сучасному світі хореографічне мистецтво в цілому, як один із видів художньо-творчої діяльності людини, що проявляється у відповідній їй формі (танці), та бальна хореографія (синтетична за природою, головним засобом виразності якої є унікальна пластична лексика), набуває особливого значення.

Соціальна значущість бальної хореографії в сучасних соціокультурних умовах визначається її зростаючим художньо-творчим потенціалом та освітньо-виховними можливостями, що сприяють зміцненню взаємовідносин соціальних груп, удосконаленню естетичних принципів та моральних основ сучасного суспільства. Художньо-творчими особливостями бальної хореографії є естетичні та художньо-естетичні особливості, особливості виконавської майстерності та стилю, а також особливості постановочних форм та музично-ритмічних структур [6, 7].

Бальний танець передусім зосереджений на процесах, продиктованих практичним виробництвом виражальних форм мистецтва та їх театральною репрезентацією / виконанням для глядача. Це суто комунікативне мистецтво перехідного характеру, обов'язковою умовою якого є тристоронні стосунки між творцем, що складає повідомлення, танцюристом, який передає повідомлення та аудиторією, яка отримує повідомлення [10, 5]. Для того, щоб глядач міг інтерпретувати та оцінювати це повідомлення з боку артистизму, бальний танець має розумітися та вивчатися як задана форма зображального мистецтва, що здатна спілкуватися та будити почуття і емоційні риси, втілені в творі хореографічного мистецтва. На думку Дж. Кодді, «критерії інтерпретації можуть бути вказані у внутрішньому контексті самого твору як спеціального символічного об'єкта, або у зовнішньому (вищою мірою соціального) контексті значення, без якого неможливе успішне спілкування» [9, 26].

Бальний танець – це не просто рух, це скоріше майстерний рух, що має художню цінність, відповідно більшість випадків оцінки естетичної якості рухів танцюриста буде частиною художньої оцінки бального танцю. Дж. Кодді акцентує, що художня оцінка вимагає, з одного боку, інтерпретуючий розум, а з іншого – об'єкт в його культурному контексті, що є матеріалом інтерпретації [9, 26].

Танець загалом і бальний танець зокрема – це форма мистецтва, що як така має власні правила та умовності і, відповідно, є автономною дисципліною в системі професійної освіти [11, 45]. Процес створення, виконання та оцінки обмежує елементи, що визначають танцювальну програму. Взаємовідносини між викладанням та навчанням, в свою чергу, призводять до художньої, естетичної та культурної освіти, що налаштована на домінантні тенденції конкретного періоду часу [13, p. 112].

Новаторські практики бального танцю після тестування в системі освіти сприяють перегляду та розширенню діючої навчальної програми, з метою розробки нової, надійної та сучасної моделі навчання, що повинна проектувати та інтегрувати нові танцювальні тенденції доби. Створена конкретна модель навчання має бути підкріплена новими вимогами до нових способів взаємодії, а також створенням нових модульних предметів для розробки та реалізації нової мети, контексту, методології та процесу оцінювання [14, 221]. Навчання бальному танцю як творчому предмету передбачає, що викладач має створити відповідне середовище, а також надати студенту всі необхідні навчальні інструменти, що сприяють розвитку його навичок на шляху активного експериментування та пошуку різноманітних рішень (наприклад, завдяки використанню

методу правильного вибору в процесі розпізнання та прийняття рішень). На думку дослідників, результатом цього процесу є розвиток особистого самовираження та сприяння набуттю бажаних знань і розуміння за рахунок побудови структури, що підтримує ясність наміру в межах конкретного змісту. Індивідуальне вираження, що використовує тіло як засіб пересування, розвиває особистість – акцент робиться на фізичних, емоційних та соціальних аспектах особистості з використанням руху як способу спілкування [13, 12-13].

Специфіка бальної танцювальної освіти вимагає індивідуальної суб'єктивної та осмисленої реакції, здатності до адаптації, уявлення та впевненості, а також співпраці в групі. В навчанні бальному танцю акцент робиться на творчому процесі, тобто розвитку критичного мислення для рішення проблем при створенні хореографічної постановки (танцю, композиції); адаптуються методи навчання. Водночас наявні знання сприяють розвитку в студента кінестетичного та технічного досвіду. Цей тип навчання робить акцент на продукті, що є розвитком здатностей студента. Процедура професійного навчання, що імітує реальні ситуації, необхідна для задоволення потреб на професійній стадії. На думку Дж. Сміт-Отар, найбільш доцільною моделлю, що може посприяти здобуттю художньої, естетичної та культурної освіти є модель, яка надає рівний акцент на процесі та продукті та втілює в собі відкриті та закриті методи навчання виконанню, створенню та оцінці танцю [13, 24].

У 2000-2020-х рр. значні зміни в навчальних програмах хореографічної освіти засвідчили перехід від вузького освітнього підходу до більш відкритого та рефлексивного. Зокрема, відчутно змінилася педагогічна практика бального танцю у вищих навчальних закладах Південної Америки та багатьох європейських країн.

Століття бурхливого розвитку бальної хореографії призвело до виникнення жорсткої спеціалізації: поділу педагогічного складу на тренерів, викладачів та балетмейстерів сценічного бального танцю, а також вчителів загальнодоступних форм бального танцю. Проте, на думку дослідників, цей поділ не повинен зумовлювати підготовку кадрів в межах певної вузької спеціалізації, оскільки і тренер, і педагог, і вчитель повинні володіти усіма основними навичками професії, її історичної основи. В. Матвєєв наголошує, що так предмети, як «Майстерність хореографа», «Історико-побутовий танець», «Дитячий бальний танець», «Загальнодоступні форми бального танцю», а також «заняття джаз-модерном, сучасними напрямами танцювального мистецтва, класичним та народно-сценічним танцем – все це має бути в професійному арсеналі будь-якого спеціаліста і, відповідно, в навчальній програмі будь-якого вишу, будь-якої кафедри, що займається підготовкою професіоналів в галузі бальної хореографії» [3, 7].

Система проектування дисциплін бальної хореографії в Україні тривалий час не мала жодних теоретико-методологічних обґрунтувань, єдності навчання та виховання бракувало прикладного змісту, відсутні були єдині уявлення про сутність виховання в умовах тогочасних цільових та змістових компонентів, а також комплексні технології, що забезпечують практичне втілення підготовки спеціалістів бальної хореографії в цілісному виховно-освітньому процесі.

Наприкінці XX ст. у навчальних закладах культури і мистецтва з'являються нові дисципліни бальної хореографії, зокрема «Теорія та методика викладання бального танцю», «Ансамбль бального танцю», «Композиція європейського та латиноамериканського бального танцю», «Композиція синтезованих сценічних форм», «Техніка виконання віртуозних прийомів» та ін.

Наразі система хореографічної освіти в Україні стабільно демонструє високий рівень підготовки спеціалістів. Проте на сучасному етапі склалася неоднозначна ситуація, що вимагає вирішення: з одного боку, зростає технічний рівень танцюристів, виникають нові ансамблі та студії бального танцю, а з іншого – триває масштабне залучення педагогів з інших країни, озброєних різноманітними методиками, що створює певний хаос, різнопрочитання підходів, не сприяє можливості формування єдиної національної системи викладання основ бального танцю.

Проблема удосконалення підготовки спеціалістів бальної хореографії в навчальних закладах культури і мистецтв вимагає зміни існуючих навчальних планів та програм, оптимізації їх структури, змісту, обсягу та послідовності проходження дисциплін, а також урахування виховної складової бальної хореографії, що в поєднанні з навчальною може забезпечити ефективну підготовку спеціалістів даної галузі.

Наукова новизна. Досліджено динаміку розвитку бальної хореографічної освіти в

історичній ретроспективі; виявлено її особливості в контексті художньої культури XXI ст.; проаналізовано теоретико-практичні основи викладання бального танцю в контексті трансформаційних процесів педагогічної практики; розглянуто проблематику сприяння бальної хореографічної освіти в розвитку художньо-естетичної та культурної освіти в Україні; розглянуто критерії, що використовуються для об'єктивної академічної оцінки бальної хореографічної освіти в професійних навчальних закладах України на сучасному етапі; виявлено та охарактеризовано перспективні шляхи подальшого розвитку бального танцю як виконавського мистецтва та окремої академічної дисципліни.

Висновки. Соціально-культурні зміни та перетворення в системі підготовки спеціалістів бальної хореографії вимагають оптимізації навчально-вихованого процесу, зокрема в аспектах: орієнтації на практичні запити; ускладнення та розширення структури професійної підготовки тренерів, вчителів та балетмейстерів бального танцю; демократизації системи хореографічної освіти; інтегрування та адаптування провідних методів європейської освіти; посилення в межах системи хореографічної освіти структурної соціально-функціональної взаємодії. Дослідження виявило, що розвиток бального танцю в Україні на сучасному етапі вимагає створення та забезпечення відповідного рівня специфічної професійно орієнтованої системи освіти, основою якої стало б комплексне використання найкращих традиційних та інноваційних технологій в галузі педагогіки хореографічного мистецтва, розроблених українськими та зарубіжними теоретиками і практиками танцювальної освіти, як системоутворюючого елементу підготовки спеціалістів.

Література

1. Благова Т. Хореографічна підготовка в системі театральної освіти України. Естетика і етика педагогічної дії. 2014. Вип. 8. С. 100–110.
2. Мартиненко О. Підготовка фахівця-хореографа в контексті розвитку сучасної освіти в Україні. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2019. Вип. 3. С. 127–136. DOI: 10.31499/2307-4906.3.2019.190347.
3. Матвеев В.В. Значение высшего профессионального образования на современном этапе развития спортивного бального танца в России. Современный спортивный бальный танец: исторический опыт, современные проблемы, перспективы развития: Межвузовская научно-практическая конференция, 22 февраля 2013 г. Санкт-Петербург, 2013. С. 7–9.
4. Підлипська А. М. Регіональні школи бального танцю в Україні. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2013. Вип. 30. С. 344–350.
5. Сизоненко В.А. Бальна хореографія як засіб саморозвитку особистості майбутнього вчителя хореографічного мистецтва. Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Умань, 19 квітня 2019 р.). Умань: Візаві, 2019. С. 69–73.
6. Темлянцева С. Н. Проектирование содержания специализации «бальная хореография» в народном художественном творчестве : автореферат дис. канд. Педагогических наук : 13.00.05 / Алтайский государственный институт искусств и культуры. Барнаул, 2004. 18 с.
7. Терешенко Н. В. Бальний танець в системі освіти та естетичного виховання. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2013. Вип. 35 (71). С. 93–97.
8. Шабаліна О. М. Підготовка хореографічних кадрів у контексті переходу до системи відкритої освіти. Хореографія XXI століття: мистецький та освітній потенціал: матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (Київ, 15–16 квітня, 2016 р.). Київ: КНУКіМ, 2016 С. 290–293.
9. Codd J. Interpretive cognition and the education of aesthetic appreciation. Journal of Aesthetic Education. 1982. Issue 163. pp. 15–33.
10. Guiraud P. Semiology . London: Routledge, 1975. 106 p.
11. McFee G. The concept of dance education . London: Routledge, 1994. 216 p.
12. Savrami K. Dance in education6 the Greek reality. Reserch in Dance Education. 2013. Issue 13. pp. 99-106. DOI : 10.1080/14647893.2011.651117.
13. Smith-Autard J. The art of dance in education. London: A&C Black, 2002. 227 p.
14. Stinson S.W. Refiexions on educating dance educators. In Teaching dance studies, ed.J. Chazin-Bennahum. UK: National Curriculum, 2005. pp. 217–233.

References

1. Blagova, T. (2014). Choreographic training in the system of theater education in Ukraine. Aesthetics and ethics of pedagogical action, Issue 8, pp. 100–110 [in Ukrainian].

2. Martynenko, O. (2019). Training of a choreographer in the context of the development of modern education in Ukraine. Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University, Issue 3, pp. 127–136. DOI: 10.31499 / 2307-4906.3.2019.190347 [in Ukrainian].

3. Matveev, V. V. (2013). The value of higher professional education at the present stage of development of sports ballroom dance in Russia. Modern sports ballroom dance: historical experience, contemporary problems, development prospects: Interuniversity scientific-practical conference, February 22, 2013 St. Petersburg., pp. 7-9 [in Russian].

4. Pidlipska, A. M. (2013). Regional schools of ballroom dancing in Ukraine. Current issues of history, theory and practice of art culture, Issue 30, pp. 344–350 [in Ukrainian].

5. Sizonenko, V. A. (2019). Ballroom choreography as a means of self-development of the personality of the future teacher of choreographic art. Modern strategies for the development of choreographic education: materials VI International. scientific-practical conf. (Uman, April 19, 2019). Uman: Vizavi. pp. 69–73 [in Ukrainian].

6. Temlyantseva, S. N. (2004). Designing the content of the specialization "ballroom choreography" in folk art. Abstract of Ph.D. Barnaul : Altai State Institute of Arts and Culture [in Russian].

7. Tereshenko, N. V. (2013). Ballroom dancing in the system of education and aesthetic education. Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko, Issue 35 (71), pp. 93–97 [in Ukrainian].

8. Shabalina, O. M. (2016). Training of choreographic staff in the context of the transition to an open education system. Choreography of the XXI century: artistic and educational potential: materials All-Ukrainian. scientific-practical conf. (Kyiv, April 15–16, 2016). Kyiv: KNUKiM. pp. 290–293 [in Ukrainian].

9. Codd, J. 1982. Interpretive cognition and the education of aesthetic appreciation. Journal of Aesthetic Education. 1982. Issue 163. pp. 15–33 [in English].

10. Guiraud, P. 1975. Semiology . London: Routledge [in English].

11. McFee, G. 1994. The concept of dance education . London: Routledge [in English].

12. Savrami, K. (2013). Dance in education6 the Greek reality. Reserch in Dance Education, Issue 13, pp. 99-106. DOI : 10.1080/14647893.2011.651117 [in English].

13. Smith-Autard, J. 2002. The art of dance in education. London: A&C Black [in English].

14. Stinson, S. W. (2005). Refiexions on educating dance educators. In Teaching dance studies, ed.J. Chazin-Bennahum. UK: National Curriculum, pp. 217–233 [in English].

Стаття надійшла до редакції 18.01.2021
Отримано після доопрацювання 15.02.2021
Прийнято до друку 22.02.2021